

1900-talet – de ökande inkomstklyftornas århundrade Men hur tillförlitliga är siffrorna?¹

Inkomstskillnaderna mellan rika och fattiga länder har vidgats under hela 1900-talet, och tendensen har accelererat under århundradets sista tredjedel. Gapet mellan världens rikaste och fattigaste befolkningsdecil, baserad på aktuella växelkurser, ökade från 40 år 1960 till 140 år 1995, samtidigt som den fattiga gruppens reala BNP per capita minskade med 50 procent. Resultaten blir väsentligt annorlunda med PPP-justerade inkomstsiffror. De senare visar positiva tillväxttal i de fattigaste länderna och blott måttlig ökning i gapen. Vi är långtifrån övertygade om att PPP-justeringen ger en mera verklighetstrogen bild än den vi fått fram med hjälp av aktuella växelkurser, i vad avser jämförelser av relativa inkomstgap vid olika tidpunkter, eller för långa tidsserier över inkomstens utveckling.

1. Inledning

I sin numera klassiska bok *Modern Economic Growth*, analyserar Simon Kuznets [1966] det historiskt unika fenomen som kombinerat industrialisering och tekniska innovationer med institutionell och politisk nydaning, och som under de senaste 130 åren lett till en helt enastående ökning av genomsnittsinkomsten i en liten men växande grupp nationer. I en upp-

följningsbok [Kuznets, 1971] ges fenomenet mera handfasta siffror. Den moderna ekonomiska tillväxten påbörjades sent under 1800-talet (tidigare i England) i ett femtontal länder. Fram till mitten av 1960-talet hade denna ländergrupp, med Japan som enda representant för Afrika, Asien och Sydamerika, lyckats att mer än femfaldiga inkomsterna, samtidigt som resten av världen knappast erfor någon ekonomisk expansion alls, mätt i per ca-

Ekon dr MARIAN RADETZKI är professor, fil lic BO JONSSON är lärare vid avdelningen för nationalekonomi, Luleå tekniska universitet. Bådas forskning har under de gångna åren i huvudsak varit inriktad på frågeställningar kring internationella energimarknader.

---

¹ Värdefulla kommentarer på tidigare versioner av denna artikel har erhållits från Gerry Adams, Bo Karlström, Charles Kindleberger, Paul Streeten, Peter Svedberg, John Tilton samt från deltagarna i ett seminarium anordnat av nationalekonomiska avdelningen vid Luleå Tekniska universitet. Vi tackar Therese Jonsson för förtjänstfull översättning av det engelska manuskriptet.

pita-termer. Resultatet blev en kraftig vidgning av klyftan mellan de framgångsrika och alla övriga. Kuznets beräkningar pekar på att gapen i BNP/capita ökat från 4–6/1 i slutet av förra seklet till 20–30/1 i mitten på 1960-talet.

Kuznets är inte ensam om dessa slutsatser. Till exempel Bairoch [1971; 1982] kommer till likartade resultat vid mätning av såväl BNP som industriproduktion per capita i de ”framgångsrika” länderna och i resten av världen.

Vad har då hänt under 1900-talets sista tredjedel? Nyare undersökningar visar på två tendenser. Gruppen länder som hakat på den moderna ekonomiska tillväxten har blivit större. En rad nationer, de flesta i östra Asien har sedan 1960-talet redovisat ekonomiska expansionstal som med råge överträffat det tjugonde århundradets erfarenheter i Västeuropa och Nordamerika. Det relativa gapet i BNP per capita mellan dessa nationer och den ursprungliga tillväxtgruppen har följaktligen minskat. Men återstoden av världen, där majoriteten av världens befolkning har sin utkomst, fortsätter att sacka efter de ekonomiskt framgångsrika. Pritchett [1995] drar slutsatsen att ”kvoten av BNP per capita mellan det rikaste och fattigaste landet” steg mellan 1960 och 1985 från 38.1 till 51.6, d v s med 40 procent, medan Sheehy [1996] presenterar data som visar att inkomstgapet mellan de 11 rikaste och de 10 fattigaste länderna 1960 hade ökat med 20 procent under de 28 följande åren. Maddison [1995] konstaterar att gapet mellan Västeuropa och Afrika ökat från 9 år 1973 till 13 år 1992. Sachs & Warner [1995] har en något annorlunda infallsvinkel, men slutsatserna pekar i samma riktning. Deras analys av data för 122 länder mellan 1970 och 1989 finner inga tendenser till konvergering av inkomsterna.

Det råder sålunda inget tvivel om att 1900-talet, mer än något annat århundrade, karakteriserats av stigande inkomstklyftor. Och trenden mot allt större in-

komstgap mellan rika och fattiga visar ingen tendens att avta när seklet går mot sitt slut.

Utvecklingen av världens inkomstfördelning är av utomordentlig betydelse. Även om 1960-talets farhågor om vådliga politiska konsekvenser av vida inkomstgap inte besannats, permanentar bestående fattigdom ett tillstånd av elände och lidande bland stora befolkningsgrupper. Det finns därför all anledning att allsidigt belysa vad som hänt med inkomstgapen och med den absoluta inkomstnivån i den fattigaste ländergruppen. Detta utgör motivet för föreliggande arbete.

Syftet med vår artikel är enkelt att beskriva. Även en översiktlig granskning av växelkursbestämda inkomstdata avslöjar en skenande vidgning i gapet mellan de rikaste och fattigaste länderna under 35-årsperioden från 1960 till 1995. Vi vill dokumentera storleken av detta gap i början och i slutet av perioden. Vi vill vidare belysa förändringen av medlemmarna i den fattigaste och rikaste ländergruppen, och något diskutera orsakerna till vad som skett. Slutligen vill vi också jämföra våra resultat med de siffror som framkommer vid användning av köpkraftsparitet (PPP-metoden), som sedan mitten av 1980-talet helt dominerat inkomstjämförelser mellan länder, och något diskutera tillförlitligheten i de två alternativa beräkningsmetoderna.

I avsnitt 2 återges huvuddragen av den internationella debatten på 1960-talet, om vådorna av de ökande inkomstgapen för global ekonomisk utveckling. Avsnitt 3 presenterar de angreppssätt och data vi använt. I avsnitt 4 sammanfattar vi huvudresultaten för 1960 och 1995 av vår undersökning, medan avsnitt 5 diskuterar dynamiken i förändringen. I avsnitt 6 jämför vi våra resultat med motsvarande PPP-justerade siffror. Skillnaden i utfallen är häpnadsväckande stor. En kort diskussion om problemen, svagheter och bristfälligheterna när de gäller respektive metod följer i avsnitt 7. Vi vill uppmärk-

samma läsaren på att våra metodologiska färdigheter är otillräckliga för att tillfredsställande förklara den stora diskrepansen i resultaten när de alternativa mätmetoderna används. Våra slutsatser sammanfattas i avsnitt 8.

2. Debatten på 1960-talet

Under 1960-talet förekom en livlig debatt bland utvecklingsekonomen om den extremt skeva fördelningen av inkomsterna i världen, såsom den blottlagts i dåtidens studier. Med användning av officiella växelkurser, kunde det visas att de rika industrialiserade nationernas per capita-inkomster var 20–30 gånger större än i utvecklingsländerna i Asien, Afrika och Latinamerika. Även om PPP-metoden ännu inte hade utvecklats, var det väl känt att användning av växelkurser, antingen bestämda av marknaden eller officiellt fastlagda, tenderade att överdriva skillnaden i den materiella välfärden mellan rika och fattiga länder, främst därför att ingen hänsyn togs till de låga priserna i fattiga länder på inhemska varor och tjänster som inte handlades internationellt. Även efter en grov justering för inhemska priser, förblev gapet skrämmande stort (Kindleberger [1958]). En stor mängd människor var utomordentligt fattiga, och kunde överleva endast under avskyvärda förhållanden.

Många av dem som deltog i debatten argumenterade för kraftfulla åtgärder med syfte att öka den materiella standarden i fattiga länder, och för att minska inkomstgapen. Resursöverföringar från rika till fattiga nationer, i form av gåvor eller lån på gynnsamma villkor, sågs som instrumentet för att få fart på den tredje världens ekonomiska tillväxt. De uppoffringar som krävdes av de rika motiverades dels på moraliska grunder, men även egennytta spelade en viktig roll. Ett argument som framfördes med kraft var att världsfreden riskerades om de stora inkomstgapen tilläts bestå. Risken bedöm-

des vara stor för att de utblottade nationerna skulle orsaka alla sorters problem för världssamhället, och därmed bromsa den ekonomiska utvecklingen också i rika länder. Kostnaderna för det internationella biståndet kunde därmed rättfärdigas genom att de skulle trygga världsfreden och accelerera den ekonomiska tillväxten för alla i en allt mera jämlik värld. (US Senate [1957]; Agency for International Development [1963]; *North-South, A Program for Survival* [1980]).

Med facit i hand är det lätt att peka på två avgörande vanföreställningar i ovanstående resonemang. U-hjälpen visade sig för det första inte alls vara ett effektivt sätt att stimulera den ekonomiska utvecklingen. Det har sålunda inte gått att fastställa en entydig och positiv relation mellan utvecklingsbistånd och inkomstökning (Weisskopf [1972]; Bauer & Yamey [1982]; Bowles [1987]; DeVlyder [1994]). De studier som gjorts visar snarare att tillväxten i många fall blivit kvävd av alltför frikostigt bistånd. För det andra har de riktigt fattiga länderna, tvärtemot tidigare föreställningar, sällan utvecklats till allvarliga internationella bråkmakare. Tendensen har i stället blivit att de allra fattigaste allt mera ignoreras av världssamfundet. Recepten för vägen ut ur fattigdomsfällan har sålunda visat sig vara felaktiga, medan farorna med bestående stora inkomstgap uppenbarats som obefogade.

Men trots att inkomstgapen inte lett till någon världsrevolution, är studiet av inkomstfördelningen mellan länder och av mekanismerna för dess utveckling av utomordentlig vikt, om man är angelägen att förstå och mildra eländet bland världens fattigaste.

3. Angreppssätt och data

Ett kännetecken för nästan alla jämförelser av inkomst mellan länder som gjorts sedan mitten av 1980-talet, är användningen av PPP-metoden. Av de studier som genomförts använder en majoritet

Summers och Hestons' Penn World Tables, vars konsekutiva versioner ger PPP-data för allt fler länder och allt längre tidsperioder. Användningen av officiella eller kommersiella växelkurser har helt kommit ur modet vid sådana jämförelser, trots de uppenbara brister som alltjämt anfäktar PPP-metoden, särskilt vid studier av fattiga länder (se avsnitt 7 för en vidare diskussion). Med hänsyn till frågans betydelse och ofullkomligheterna i den nu dominerande metoden, nyttjar vi i det följande de traditionella växelkursbestämda inkomstmått i våra jämförelser.

I avsnitt 4 summerar vi data över BNP/capita för de rikaste länderna med 10 procent av världens befolkning, och för de fattigaste länderna med samma befolkningensmängd. Eftersom vi vill jämföra just decilerna, har befolkningen i "gränslandet" i vardera gruppen delats upp, och endast den befolkning tagits med som behövs för att uppnå just 10 procent av världens totala. Metoden innebär genomgående att befolkning, och inte nationer, utgör våra vikter. Ingen hänsyn är tagen till inkomstfördelning inom länder. Samma beräkningar har gjorts för 1960 och 1995.

Vårt primära intresse är att demonstrera det vidgade inkomstgapet, d v s den stigande *ojämlikheten*. Men vi noterar också att de fattiga synes successivt ha blivit fattigare under perioden, så det är nödvändigt att också diskutera *fattigdoms*problematiken.

De statistiska källor som vi använt finns i referensförteckningen. Data över BNP har vi främst tagit från de statistiska bilagorna till Världsbankens årliga *World Development Report*. De siffror som saknas i denna har vi tagit från andra angivna källor. Täckningen förblir ändå ofullständig. De BNP-data som samlats i våra tabeller täcker 98 procent av världsbefolkningen 1960. För 1995 hade omfattningen minskat till 94 procent. För några av de fattiga länder som behandlas i tabellerna har vi inte lyckats få fram BNP-data för båda åren. Detta gäller Guinea-Bissau

och Vietnam 1960, och Burma, Somalia och Jemen 1995. Öst- och Västtysklands BNP har summerats för 1960, och BNP/capita har beräknats på den aggregerade inkomsten.

BNP-siffrorna, som alla är i US\$, har erhållits med hjälp av aktuella officiella eller kommersiella växelkurser. Samtliga är uttryckta i 1995 års priser, om inte annat är angivet. Det nominella dollarvärdet 1960 har omräknats med hjälp av G-5-ländernas BNP-deflator (uttryckt i US\$). Deflator-serien återfinns i det använda Världsbanksmaterialet. Den valda deflateringsmetoden är helt klart en förenklande genväg, som alldeles säkert kommer att förvränga resultaten i viss mån, men förvrängningar går knappast att undvika, oavsett deflator.

I resten av vår artikel är länderna rangordnade efter stigande BNP per capita. Ländernumreringen följer Världsbankens metod: ju rikare land desto högre nummer. Värt att notera är att antalet länder, för vilka Världsbanken publicerat data, var högre 1995 (133) än 1960 (120). Detta förklaras främst av att vissa nationer blivit självständiga under perioden, medan andra blivit uppdelade.

4. Resultat

Våra huvudresultat sammanfattas i *Tabell 1*. Global BNP per capita ökade med 53 procent över 35-årsperioden, från \$3 394 år 1960 till \$5 179 år 1995. Motsvarande för den rikaste decilen av världsbefolkningen visar på en ökning med 86 procent från \$16 500 till \$30 700. Utvecklingen för den fattigaste decilen var kraftfullt sämre. Det var inte bara en fråga om stagnation, utan om en anmärkningsvärd nedgång. BNP/capita för denna grupp sjönk med 50 procent, från \$418 år 1960 till \$214 år 1995. Gapet i snittinkomsten mellan de 10 procent rikaste och de 10 procent fattigaste motsvarade 40:1 i början av perioden, men hade 35 år senare ökat till mer än 140:1.

Tabell 1 Genomsnittlig BNP per capita, uttryckt i 1995 års dollar, världen, 10 procent rikaste och 10 procent fattigaste av världsbefolkningen 1960 and 1995, samt kvoten mellan de rika och fattiga decilerna.

	1960	1995	Procentuell förändring
Världen, \$	3 394	5 179	52,6
10% rikaste, \$	16 528	30 665	85,5
10% fattigaste, \$	418	214	-48,8
Kvot (rik/fattig)	39,5	143,3	262,8

Global BNP steg från \$10 100 miljarder 1960 till \$27 600 miljarder 1995. De rikaste 10 procentens andel av denna total ökade från 47,4 procent till 58,7 procent under perioden, medan den fattigaste decilens föll från 1,3 procent till knappa 0,4 procent.

De rikaste och fattigaste grupperna var naturligtvis inte desamma vid dessa två tidpunkter. Den globala befolkning som finns med i vår undersökning ökade från 3.0 miljarder 1960 till 5.3 miljarder 1995, så decilerna i vår undersökning representerar nästan dubbelt så många människor vid den senare tidpunkten. Ländergrupperna har också genomgått viktiga förändringar, beroende på skillnader i tillväxttakt i enskilda länder.

Vi börjar med en granskning av den rika gruppen. *Tabell 2* sammanfattar status vid vardera tidpunkten och förändring under perioden. 1960 var Frankrike gränslandet i den rika decilen. 1995 hade denna plats tagits över av USA. Med dessa länder inkluderade, överstiger vardera gruppens befolkning 10 procent av världstotalen. För att beräkna decilvärdet i *Tabell 1*, tar vi endast med den del av dessa länders befolkning (och motsvarande andel av deras BNP) som behövs för att uppnå just 10 procent av världsbefolkningen.

Antalet länder i den rika gruppen steg från nio 1960 till tio 1995. Inkomsten per capita ökade från intervallet \$9 400–\$34 500 år 1960 till \$26 400–\$42 900 år 1995. Helt klart steg bottennivån mycket mer än toppen, vilket jämnade ut inkomstspridningen från 3,7:1 till 1,6:1.

Endast tre länder finns med vid bägge

tidpunkterna, med Schweiz stigande i relativ inkomst och USA fallande, samt Frankrike på eller nära botten i den rika ländergruppen. De anglosaxiska länderna dominerade den rika decilen 1960, men 1995 hade fyra av dem lämnat gruppen och endast USA fanns kvar, på botten av den rika ligan. Ländergruppen för 1995 har en större europeisk närvaro (sju, jämfört med fyra 1960), och två asiatiska nykomlingar, Japan och Singapore.

Tabell 3 visar motsvarande data för den fattigaste ländergruppen. Precis som för den rika gruppen överstiger folkmängden i listade länder 10 procent av den globala befolkningen. 1960 var Kina det rikaste gränslandet i fattiggruppen, men enbart befolkningen i Kina utgör mer än 21 procent av världens totala. De länder som 1960 finns med i *Tabell 3* står därför för inte mindre än 27 procent av den globala befolkningen. Med den metod vi använt, inkluderas endast 1/5 av Kinas befolkning och BNP i den fattigaste decilen som rapporteras i *Tabell 1*. År 1995 är Uganda (det rikaste) gränslandet, med blott en marginell medverkan i den fattigaste decilen.

De fattigaste länderna har i snitt lägre befolkning än de rikaste. *Tabell 3* omfattar 16 länder 1960 respektive 22 nationer 1995, nästan dubbelt så många som fanns med i den rika gruppen. Inkomstnivån per capita föll inom den fattiga gruppen från intervallet \$251–\$472 till \$91–\$295 under den aktuella perioden. I motsats till utvecklingen bland de rika, ökade inkomstspridningen inom fattiggruppen från 1,9:1 till 3,2:1.

Ländersammansättningen i den fattiga

Tabell 2 Länder med den högsta per capita-inkomsten 1960 och 1995.

Rank	Land	1960		Rank	Land	1995	
		% av världs- befolkning	BNP/cap \$			% av världs- befolkning	BNP/cap \$
112	Frankrike	1,52	9 434	124	USA	4,94	26 423
113	Storbritannien	1,74	9 785	125	Frankrike	1,09	26 439
114	Australien	0,35	11 046	126	Belgien	0,19	26 642
115	Schweiz	0,18	11 439	127	Singapore	0,06	27 898
116	Nya Zeeland	0,08	11 921	128	Österrike	0,15	28 818
117	Sverige	0,25	13 379	129	Tyskland	1,54	29 497
118	Kanada	0,61	15 682	130	Danmark	0,10	33 119
119	USA	6,02	20 063	131	Norge	0,08	33 171
120	Kuwait	0,01	34 453	132	Japan	2,35	40 803
				133	Schweiz	0,13	42 930

gruppen är mera stabil än i den rika gruppen. Nio av de fattiga länderna som fanns med 1960 var kvar 1995. Bland de fattiga länder för vilka BNP-data är tillgängliga för båda åren, är det endast Kina, Laos och Lesotho som lyckats ta sig ur den fattiga gruppen under den studerade perioden.

Den större gruppen av fattiga länder 1995 hade 13 nykomlingar. Bland dessa finns Guinea-Bissau och Vietnam, för vilka vi inte hittat siffror för 1960. Där ingår ytterligare 11 länder, totalt halva antalet medlemmar i gruppen, vilkas medelinkomst reducerats mycket kraftigt under perioden. Moçambique, Burundi, Sierra Leone, Niger, Madagaskar, Togo, Nigeria, Benin, Kambodja, Haiti och Uganda hör till denna grupp.

1960 kom 10 av de 16 fattigaste länderna från Afrika. Dessa svarade för 1/4 av den fattigaste befolkningsdecilen. 1995 var 17 av 22 från Afrika, och denna kontinent utgjorde nu mer än hälften av gruppens totala befolkningsmängd. Fattigdom, som vi mäter den, har tydligt blivit mer och mer Afrika-fokuserad under perioden. Indien som ofta ansetts vara en arketyper för fattigdom, finns överhuvudtaget inte med i Tabell 3.

Vi har hittills fokuserat vår kartläggning på de rikaste och fattigaste decilerna. Det finns dock anledning att fördjupa perspektivet och analysera förändringen i

den globala inkomstfördelningen mellan 1960 och 1995. En grafisk framställning av BNP/capita per land för ackumulerade procentuella andelar av världsbefolkningen visar på en ökande skevhet i inkomstfördelningen över samtliga befolkningsdeciler mellan de två åren. Mest anmärkningsvärd är kanske den kraftiga ökningen av genomsnittsinkomsten för den andelen av världsbefolkningen som ligger i intervallet 85–90 procent. I absoluta tal är denna ökning lika stor som i den rikaste decilen, men den relativa ökningen är betydligt större. Den historiskt exempellösa tillväxten i östra Asien under gångna decennier förklarar fenomenet.

Figur 1 nyttjar Lorenz-kurvor för att belysa inkomstfördelningen i världen vid de två tidpunkterna. Om inkomsterna hade varit jämnt fördelade i världen, skulle Lorenz-kurvan löpa längs med diagonalen (45°-linjen). Uppenbarligen är det inte så, varken 1960 eller 1995. Kurvornas förskjutning åt höger visar graden av ojämnheter i fördelningen. Figuren visar också att Lorenz-kurvan för 1995 ligger till höger om kurvan för 1960, vilket innebär att inkomstfördelningen är mer ojämn det senare året. 1960 uppgår den fattigaste hälften av världens befolkning 7 procent av världens BNP. 1995 hade denna andel krympt till omkring 4 procent.

Ett annat ofta använt mått för att analy-

Tabell 3 Länder med den lägst per capita-inkomsten 1960 och 1995.

Rank	Land	1960		Rank	Land	1995	
		% av världs- befolkning	BNP/cap \$			% av världs- befolkning	BNP/cap \$
1	Lesotho	0,03	251	1	Moçambique	0,30	91
2	Etiopien	0,81	266	2	Etiopien	1,06	94
3	Rwanda	0,10	284	3	Tanzania	0,56	122
4	Nepal	0,33	293	4	Malawi	0,18	149
5	Burkina Faso	0,16	295	5	Burundi	0,12	169
6	Malawi	0,11	333	6	Rwanda	0,12	176
7	Tanzania	0,36	363	7	Tchad	0,12	178
8	Jemen	0,03	373	8	Sierra Leone	0,08	196
9	Somalia	0,10	388	9	Nepal	0,40	197
10	Laos	0,08	393	10	Niger	0,17	207
11	Burma	0,76	402	11	Burkina Faso	0,20	224
12	Bangladesh	1,82	416	12	Madagaskar	0,26	233
13	Tchad	0,10	424	13	Guinea-Bissau	0,02	234
14	Zaire	0,55	430	14	Togo	0,08	239
15	Mali	0,15	432	15	Nigeria	2,09	241
16	Kina	21,67	472	16	Bangladesh	2,25	243
				17	Mali	0,18	248
				18	Benin	0,10	277
				19	Vietnam	1,38	277
				20	Kambodja	0,19	277
				21	Haiti	0,14	284
				22	Uganda	0,36	295

sera inkomstfördelning är den så kallade Gini-koefficienten. Den kan variera från 0 (helt jämn fördelning) till 1 (maximalt ojämn fördelning). I *Figur 1* skulle en koefficient lika med noll innebära att Lorenz-kurvan låg längs 45°-linjen. Gini-koefficienten för ett land som anses ha en relativt jämn inkomstfördelning ligger omkring 0,20–0,35, medan den ligger på omkring 0,5–0,7 i länder som anses ha en ojämn inkomstfördelning (Todaro [1997]). För vårt datamaterial uppgick Gini-koefficienten 1960 till 0,66 och till 0,76 trettiofem år senare. Detta är ytterligare ett uttryck för ökad skevhet i världens inkomstfördelning.

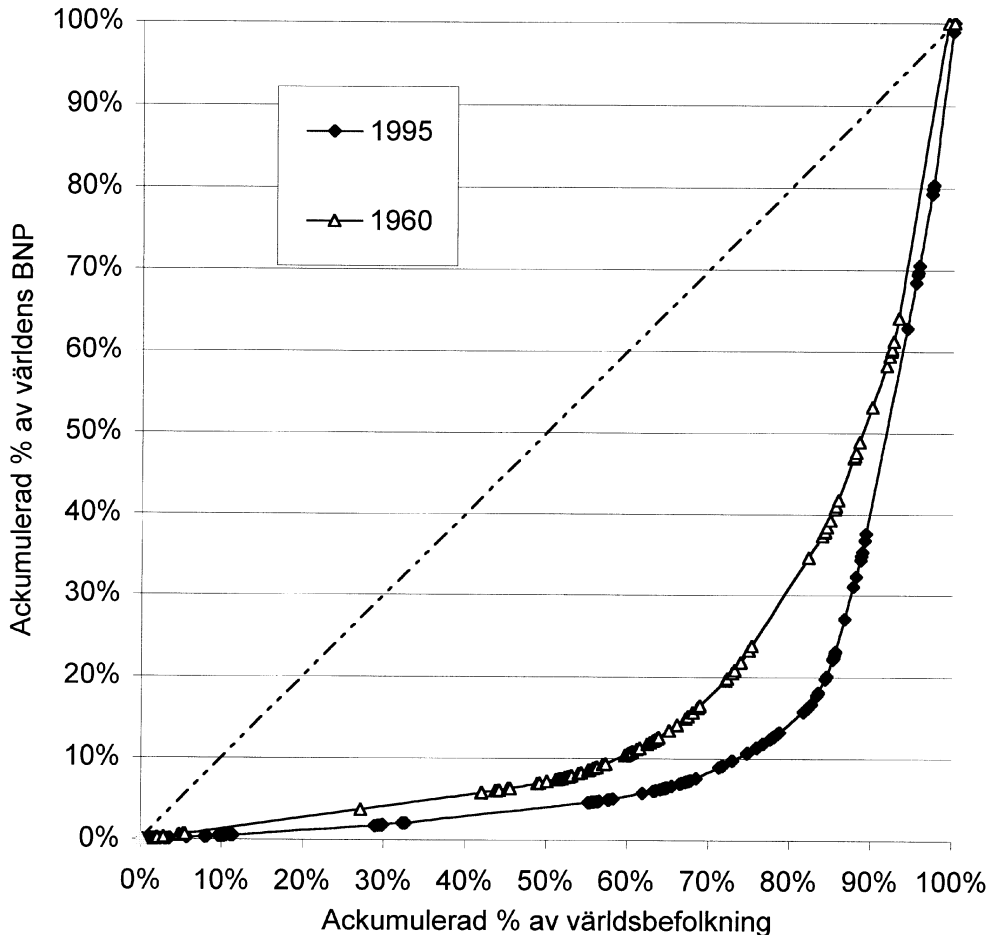
Vår granskning av globala inkomstsiffror bekräftar sålunda resultaten från den tidigare analysen av de rikaste och fattigaste befolkningsdecilerna: inkomsterna är mera snedfördelade på 1990-talet än vad de var i början av 1960-talet.

5. Vägen mot stigande rikedom och mot en allt mera accentuerad fattigdom

Tabell 4 listar alla länder som tillhört den rikaste decilen 1960 och/eller 1995. Tabellen innehåller också tillväxttakter för befolkning, BNP och BNP/capita. *Tabell 5* visar samma information men för den fattigaste decilen. *Kursiv stil* visar att landet tillhörde den rikaste eller fattigaste decilen år 1995. Vi kommenterar i följande stycken de mer anmärkningsvärda förändringarna i BNP per capita för valda länder i vardera gruppen.

Alla länder i *Tabell 4* redovisar positiva tillväxttakter för BNP, och med ett undantag också för BNP/capita. Detta kontrasterar skarpt mot förhållandena i den fattiga gruppen, vilka redovisas i *Tabell 5*. Den positiva utvecklingen bland de rika nationerna är sannolikt beroende av vettigt

Figur 1 Lorenz-kurvor 1960 and 1995.

uppyggda ekonomiska institutioner och ändamålsenlig ekonomisk politik – alla ingående länder representerar olika variationer av marknadsekonomi. Utvecklingen har naturligtvis även att göra med att det inte förekommit några allvarliga inre stridigheter eller utländska aggressioner (Kuwait's ödeläggelse i det korta kriget med Irak 1990 är ett undantag)

Takten i folkökningen verkar i någon mån vara negativt relaterad till förändringen av BNP/capita bland länderna i Tabell 4. Orsakssambanden är dock oklara i detta sammanhang. Kuwait, det rikaste landet av alla 1960 finns inte med i den

rika gruppen 1995. Landet utmärker sig som det enda bland de rika där negativ utveckling i BNP/capita redovisas. Detta är dock inte en effekt av någon särskilt låg tillväxt i total BNP – faktiskt har 5 av tabellens 16 länder en lägre BNP-tillväxt. Det exceptionella med Kuwait är i stället att landet erfarit en extraordinär befolkningsökning, ett resultat av storskalig invandring och liten folkmängd i utgångsläget.

Australien, Kanada, Nya Zeeland och USA har haft en relativt snabb befolkningsstillväxt, och detta förklarar till en del deras tillbakagång i inkomstligan, fast

Tabell 4 Rika länder: Årlig tillväxt 1960-1995. Procent

Rank		Land	Befolkning	BNP	BNP/capita
1960	1995				
114	118	Australien	1,53	3,15	1,59
107	126	Belgien	0,29	3,49	3,19
118	119	Kanada	1,39	1,98	0,58
110	130	Danmark	0,36	4,06	3,68
112	125	Frankrike	0,69	3,70	2,99
90	132	Japan	0,82	8,28	7,40
120	112	Kuwait	5,16	2,82	-2,22
109	131	Norge	0,59	4,32	3,71
116	113	Nya Zeeland	1,20	2,03	0,82
115	133	Schweiz	0,76	4,65	3,85
86	127	Singapore	1,73	8,37	6,53
113	116	Storbritannien	0,32	2,22	1,90
117	123	Sverige	0,47	2,39	1,91
105;108	129	Tyskland	0,32	3,80	3,47
119	124	USA	1,08	1,88	0,79
101	128	Österrike	0,40	4,82	4,40

Kanada, Nya Zeeland och USA redovisar också en låg tillväxt i total BNP. Att USA finns med i den rikaste decilen i slutet av perioden beror främst på den höga utgångsnivån för dess BNP/capita. Den relativt långsamma folkökningen i Belgien, Danmark, Tyskland, Norge och Österrike bidrar till den ökande närvaron av Europa i den rika gruppen 1995. Sverige och Storbritannien har fallit ifrån den rika ligan, trots en mycket långsam ökning i befolkningen.

Japan och Singapore avviker från övriga länder i Tabell 4, genom en osedvanligt snabb ökning av både BNP och BNP/capita. Bägge länderna började som medelinkomstländer 1960. "Upphinnarfaktorn" där mindre utvecklade länder kan anamma tillväxtskapande teknologier som utvecklats av andra är säkert en bidragande orsak till den redovisade framgången.

Vår kommentar till Tabell 5 börjar med observationen att datatillgängligheten för fattiga länder är mindre systematisk och av sämre tillförlitlighet än för rika länder. Sju av de länder som fanns med i den fattigaste decilen 1960 är inte längre med i

gruppen 1995. Fyra av dessa, nämligen Burma, Somalia, Jemen och Zaire finns inte med det senare året, men orsaken är inte en framgångsrik ekonomisk utveckling under perioden. Allt talar för att de fyra alltjämt befinner sig i extrem fattigdom. Skälet till att de utesluts är i stället Världsbankens oförmåga att samla meningsfulla data över deras ekonomi det senare året.

21 av de totalt 23 länder i Tabell 5, för vilka vi redovisar ekonomiska tillväxtsiffror, har haft fallande per capitainkomster. Gruppen har inte mycket resultat att redovisa av utvecklingsansträngningarna mellan 1960 och 1995. Åtta av länderna uppvisar rentav en negativ utveckling i total BNP.

Blott tre länder i den fattigaste decilen har haft en så stark ekonomisk utveckling under de studerade 35 åren att de lyckats ta sig ur fattiggruppen. Mest imponerande är Lesotho, som var bland de fattigaste 1960, men som fördubblat sin BNP/capita under perioden. Kinas utveckling är däremot inte lika imponerande – medelinkomsten steg med mindre än 25 procent på 35 år. Landets synnerligen imponeran-

Tabell 5 Fattiga länder: Årlig tillväxt 1960-1995. Procent

Rank		Land	Befolkning	BNP	BNP/capita
1960	1995				
12	16	Bangladesh	2,27	0,71	-1,53
25	18	Benin	2,85	0,81	-1,99
5	11	Burkina Faso	2,19	1,39	-0,79
11	-	Burma	1,95		
18	5	Burundi	2,33	-0,71	-2,97
43	20	Kambodja	1,80	-1,77	-3,50
13	7	Tchad	2,15	-0,36	-2,46
2	2	Etiopien	2,44	-0,57	-2,94
-	13	Guinea-Bissau	2,28		
20	21	Haiti	1,90	0,15	-1,72
16	42	Kina	1,76	2,37	0,60
10	30	Laos	2,17	1,91	-0,26
1	38	Lesotho	2,45	4,57	2,07
35	12	Madagaskar	2,65	-0,55	-3,12
6	4	Malawi	3,03	0,70	-2,26
15	17	Mali	2,26	0,65	-1,57
36	1	Moçambique	2,24	-3,68	-5,79
4	9	Nepal	2,20	1,05	-1,13
26	10	Niger	3,03	0,10	-2,84
33	15	Nigeria	3,60	0,49	-3,01
3	6	Rwanda	2,16	0,78	-1,35
22	8	Sierra Leone	1,62	-1,25	-2,82
9	-	Somalia	-0,05		
7	3	Tanzania	2,90	-0,26	-3,07
28	14	Togo	3,00	0,37	-2,55
21	22	Uganda	2,82	1,09	-1,68
24	19	Vietnam			
8	-	Jemen PDR			
14	-	Zaire	2,97		

de tillväxt sedan 1980 föregås av två decennier av stagnation och förfall som lätt glöms bort. Det tredje landet är Laos, vars BNP/capita faktiskt sjönk under den granskade perioden. Att detta land ändå hamnade utanför den fattigaste decilen år 1995 beror främst på ännu mycket sämre ekonomiska prestationer bland många andra fattiga nationer.

Bland de 19 länder som redovisar fallande BNP/capita, har inte mindre än 12 blivit medlemmar i den fattigaste decilen först efter 1960. Inre stridigheter, ibland kombinerade med internationella konflikter, jämte inkompetent och korrupt ekonomisk styrning är en huvudförklaring till

den ökade fattigdomen i gruppen. Moçambique, som var fattigast av alla 1995, har haft den sämsta utvecklingen. Landets BNP/capita erfor en genomsnittlig årlig minskning med 5,8 procent, från \$731 år 1960 (landet var då en portugisisk koloni) till blott \$91 år 1995. Länder som redovisar en inkomstminskning på mer än 3 procent per år innefattar Kambodja där såväl inre som yttre konflikter orsakat ekonomisk tillbakagång, samt Madagaskar, Nigeria och Tanzania där det politiska systemets oförmåga att vettigt hantera ekonomin bär skulden till tillbakagången. En årlig minskning av BNP/capita på 3 procent över en 35-årsperiod inne-

bär ett sammanlagt bortfall med 66 procent från utgångsläget. Detta är mycket värre än utvecklingen i industrivärlden under 1930-talets stora depression, eller i samband med den ekonomiska implosionen i f d kommunistländer under 1990-talet. De värsta post-kommunistiska erfarenheterna innebar ett 50-procentigt bortfall i per capita BNP mellan 1990 och 1995 (World Bank [1997]).

Nigerias ekonomiska historia är speciellt slående. Utvecklingen av oljetillgångarna gjorde landet till ett av de mest lyckosamma i tredje världen, med osedvanligt goda förutsättningar för ekonomisk tillväxt under den studerade perioden. Oljeproduktionen kom på allvar igång först i mitten av 1960-talet. Oljeinkomsten exploderade i mitten av 1970-talet, när OPEC fyrdubblade priserna, samtidigt som landet blev en ledande internationell producent. Den andra oljeshocken i slutet på 70-talet, medförde ytterligare inkomstökningar. Trots detta har landet hamnat i den absoluta bottenligan med avseende på ekonomisk tillväxt.

Vi avslutar denna diskussion med en fråga på vilken vi saknar svar. Under 1960-talet ansågs en per capita inkomst kring \$350 i 1995 års priser (\$50 i dåtidens priser) som ett absolut minimum för nationellt överlevnad. *Tabell 3* visar att sex länder representerande 1,5 procent av världens befolkning hade en BNP/capita under denna nivå 1960. Fram till 1995 har situationen dramatiskt försämrats. Hela den fattigaste befolkningsdecilen 1995 (se *Tabell 3*) redovisar inkomster väsentligt under \$350. De sex fattigaste länderna med 2,3 procent av världens befolkning hade en medelinkomst på \$112 (1995 års priser), eller mindre än \$20 i 1960 års priser. Antingen var det fel på 1960-talets uppfattning om den inkomst som behövdes för överlevnad, eller också har våra växelkursbaserade BNP/capita-värden för 1995 helt gått överstyr, t ex därför att den oregistrerade självhushållssektorn numera utgör en mycket större

andel av de verkliga totala inkomsterna. Det senare bedömer vi som osannolikt.

6. PPP-justerade inkomstgap

I detta avsnitt jämför vi vissa av våra resultat med motsvarande som tagits fram med PPP-justerade data. Vi använder två PPP-baserade källor vid våra jämförelser. Den första, Summers och Heston [1997], är det dominerande arbetet inom detta område. Den andra är en detaljstudie som gjorts åt OECD av Maddison [1995].

I den *första* jämförelsen repeterar vi de huvudsakliga beräkningarna från tidigare avsnitt, men nyttjar nu Summers och Heston's PPP-justerade data. Vi använder RGDPCH-variabeln (real GDP per capita in constant dollars at international prices) från Penn World Table Mark 5.6 (PWT 5.6) som vårt mått på inkomst per capita. Vårt val motiveras av att Summers & Heston [1991] rekommenderar denna variabel för BNP-jämförelser över tiden. För att säkra jämförbarheten mellan våra tidigare beräkningar och de PPP-justerade siffrorna, studerar vi genomgående de rika och fattigaste befolkningsdecilerna med samma metod som tillämpats i tidigare avsnitt. De länder som ingår i den rika eller fattiga gruppen är dock inte desamma som de vilka ingick i våra växelkursbaserade undersökningar.

Summers och Hestons data innefattar inte 1995. 1985 är faktiskt det sista år där data redovisas för alla länder (153). För senare år minskar omfattningen. För 1992 finns sålunda data för blott 90 länder. 1985 är dessutom ett basår, då ett stort antal köpkraftsbedömningar verkligen genomfördes. Av dessa två skäl har vi valt att basera våra beräkningar på Summers och Hestons siffror från 1985, men vi har förlängt serierna till 1995 genom att använda den växelkursbaserade BNP/capita-tillväxten för perioden 1985–1995 från Världsbankens *World Development Report 1997* [tabell 1, s 214–215]. Vårt tillvägagångssätt kan självfallet ge en viss

Tabell 6 Genomsnittlig PPP-justerad BNP per capita, uttryckt i 1995 års dollar, samt kvoten mellan de rika och fattiga decilerna (inom parentes redovisas motsvarande värden för växelkursbaserad BNP från Tabell 1).

	1960		1995		Procentuell förändring	
Världen	4 005	(3 394)	8 454	(5 179)	111	(53)
10% rikaste	15 540	(16 528)	31 966	(30 665)	105	(86)
10% fattigaste	873	(418)	1 384	(214)	58	(-49)
Kvot (rika/fattiga)	18	(40)	23	(143)	28	(263)

förvrängning av PPP-metoden, men denna förvrängning borde rimligen ge resultat närmare och inte längre ifrån våra växelkursbaserade beräkningar.

Resultatet av våra jämförelser sammanfattas² i Tabell 6. Per capita-tillväxten är högre för både den fattiga och den rika gruppen när PPP-metoden kommer till användning. Gapet är mindre vid båda tidpunkterna, precis som förväntat. Men i ett viktigt avseende är skillnaden mellan de två metoderna anmärkningsvärd. För den fattigaste gruppen ger växelkursmetoden en minskning i BNP per capita med nästan 50 procent under 35-årsperioden. PPP-baserade siffror visar istället på en ökning med 60 procent. Det växelkursbaserade gapet tredubblas, medan det PPP-justerade gapet endast ökar med 28 procent.

Vi beräknar också globala Gini-koefficienter genom att använda de PPP-justerade siffrorna. Gini-koefficienterna, 0,54 år 1960 och 0,49 år 1995 är väsentligt lägre än de vi fick fram med växelkursbaserade beräkningar. I kontrast till våra tidigare beräkningar pekar PPP-siffrorna dessutom på att den globala inkomstfördelningen utjämnats under perioden. Att det PPP-bestämda gapet mellan de rikaste och fattigaste blivit större kan förenas med minskningen av Gini-koefficienten om tillväxten bland medelinkomstländerna överträffat tillväxten i den rikaste decilen.

På grund av strukturen och täckningsgraden hos Maddisons data, är vår *andra* jämförelse organiserad på ett lite annor-

lunda sätt, men utfallet pekar i samma riktning som den tidigare jämförelsen där vi använt data från Summers och Heston. Vi börjar med utfallen mellan de fattiga och rika. Därefter jämförs siffror för några av de fattiga länderna.

USA tas här som representant för den rika gruppen. Vår växelkursbaserade BNP/capita för detta land, uttryckt i 1995 års priser stiger från \$20 060 år 1960 till \$26 420 år 1995, eller med 31 procent. Maddisons PPP-justerade siffror uttryckta i 1990 års priser ökar från \$11 190 år 1960 till \$22 570 år 1992, en ökning på mer än 100 procent.

Växelkursbaserad BNP/capita i den fattiga decilen, uttryckt i 1995 års priser, faller, som vi tidigare visat, från \$418 år 1960 till \$214 år 1995, eller med 49 procent. Maddisons PPP-siffror för Afrika, den grupp som ligger närmast till hands för en jämförelse av gaputvecklingen (1990 års priser), ökade från \$1 010 år 1960 till \$1 280 år 1992. Gapet mellan USA och respektive fattiggrupper 1960 är 48 i vårt material, och 11 i Maddisons. Förhållandet mellan de två gapen är sålunda 4,4. På 1990-talet har vårt gap vuxit till 124, men Maddisons stiger till mindre än 18. Förhållandet mellan de två gapen ökar sålunda till 6,9.

² Bo Jonsson tillhandahåller gärna vidare detaljer från vår användning av Summers och Heston's datasamling. Han kan kontaktas per email <Bo.Jonsson@ies.luth.se>.

Tabell 7 BNP/capita, dollar, i några fattiga länder. En jämförelse mellan växelkursbestämda (1995 års priser) och PPP-justerade (1990 års priser) uppskattningar.

	Växelkursbaserad			PPP-justerad		
	1960	1995	Förändring	1960	1992	Förändring
Bangladesh	416	243	42 %	536	720	34 %
Etiopien	266	94	65 %	302	300	-1 %
Kina	472	581	23 %	878	3 098	254 %
Nigeria	701	241	-66 %	645	1 152	79 %
Tanzania	363	122	-66 %	498	601	21 %

En ännu mer häpnadsväckande skillnad uppenbaras när utvecklingen i individuella länder granskas (se *Tabell 7*). De PPP-justerade siffrorna resulterar i radikalt anorlunda ekonomiska tillväxtsiffror för de utvalda fattiga länder som tabellen omfattar.

Två tendenser framträder klart i båda jämförelserna. Den *första* är att gapen mellan rika och fattiga är mycket mindre när PPP-justeringar görs. Detta är föga förvånande. Det har länge varit känt att växelkursbestämd BNP/capita tenderar undervärdera inkomstnivån i de fattiga länderna, därför att metoden inte tar hänsyn till de typiskt låga priserna i dessa länder på varor och tjänster som inte utsetts för internationell konkurrens. Därför överdrivs inkomstskillnaden mellan rika och fattiga nationer. Den *andra* tendensen är att PPP-justerade sifferserier ger en mycket snabbare ekonomisk tillväxttakt i fattiga länder. Detta är överraskande. PPP-metoden visar följaktligen på små förändringar i inkomstgapen mellan rika och fattiga länder, i stark kontrast till de resultat vi får vid vår växelkursbaserade analys.

Vilka siffror reflekterar verkligheten? Har vi rätt att utan vidare acceptera den absoluta förbättringen i fattiga länders inkomstnivåer, och den begränsade förändring i världens inkomstfördelning som resulterar av de PPP-justerade mätningarna? Eller ska vi känna bekymmer över den extremt accentuerade fattigdom och

de kraftigt vidgade gapen mellan rika och fattiga som den traditionella växelkursbestämda metoden indikerar?

7. Ytterligare reflektioner kring data och metoder

PPP-metoden har etablerat något av ett monopol när det gäller inkomstjämförelser mellan länder, och för att följa inkomstutvecklingen över tiden. Växelkursbestämda BNP-mått har fallit ur modet, och används alltmera sällan för sådana ändamål. Detta är överraskande, givet att någon metodologisk samstämmighet om hur PPP-metoden ska tillämpas inte ännu upprättats. Till exempel Maddison [1995] noterar att olika ansatser för att bestämma PPP-justerad snittinkomst i Kina 1990 varierar från \$1 135 till \$4 264. Dessutom anfäktas den relativt nya PPP-metoden alltjämt av alltför få mätobservationer. Som kan utläsas av namnet, Purchasing Power Parity, involverar den en omvärdering av den nationella inkomsten genom att använda samma priser för alla länder som granskas. Denna mödosamma uppgift genomförs med jämna intervall i de flesta rika länder, men endast i undantagsfall i fattiga länder. PPP-justerade tidsserier för BNP/capita i de flesta fattiga länder är då bestämda utifrån ett basår när en uppskattning faktiskt genomfördes. Därefter används tillväxtsiffror från traditionella nationalräkenskaper för att beräkna PPP-justerad BNP för andra år

än basåret, utan justering för priser eller produktionsvolym. När tidserierna är långa och basåren få och tidmässigt spridda, är det oundvikligt att PPP-uppskattningarna blir missvisande. Dessutom är det inte alltid helt klart vad som egentligen mäts. Oklarheten blir ännu större för alla de länder där PPP-mätningar aldrig genomförts.

Växelkursbestämd BNP per capita lider också av allvarliga brister som ger missvisningar vid internationella jämförelser. Vi har noterat att dessa tenderar att överdriva inkomstgapet mellan rika och fattiga nationer, eftersom ingen hänsyn tas till de låga priserna på varor och tjänster som inte utsätts för internationell konkurrens, i den senare gruppen. Plötsliga och stora växelkursförändringar tenderar också att skapa problem för inkomstjämförelser när man använder denna metod.

Fokus i denna studie är förändringen i per capita-inkomst över en lång period. Som vi noterat, ger de två mätmetoderna upphov till kraftigt skilda resultat i detta avseende. Inkomstutvecklingen i fattiga länder blir mycket sämre vid användning av växelkursbaserade siffror än de som erhålls efter PPP-justering. Det måste finnas ett systematiskt fel i en av de två metoderna, och detta fel har uppenbarligen större inverkan på fattiga länder, där PPP-mätningar är ovanliga.

Vi har beaktat några viktiga brister med det växelkursbaserade tillvägagångssättet, vårt huvudredskap i undersökningen, och noterat att de kan snedvrilla våra resultat. Men för att förklara de anmärkningsvärda avvikelser som vi funnit i förhållande till PPP-metoden, måste dessa brister vara både påtagliga och kumulativa. En möjlig orsak till den diskrepans vi funnit kunde vara kontinuerlig expansion av den i nationalräkenskaperna oredovisade självhushållssektorn i fattiga länder. Redovisad BNP kunde då falla samtidigt som den verkliga köpkraften ökar. Diskrepansen kunde också orsakas av en

kontinuerligt ökande övervärdering av fattiga länders valutor. Vi tror inte på dessa förklaringar. Historiska erfarenheter visar att självhushållssektorn brukar minska, inte öka, i betydelse över tiden. I vår bedömning blev fattiga länders valutor alltmera övervärderade under 1960- och 1970-talen, när importkontroll var på modet för att balansera utrikeshandeln. Denna politik vändes dock till sin motsats under senare delen av 1980-talet och början av 1990-talet, när alltfler fattiga nationer släppt på sina tidigare valutaregleringar. Av detta skäl tror vi inte på kontinuerligt stigande växelkursöverdrifter.

Vår försiktiga slutsats är därför att den växelkursbaserade metoden avkastar hyggligt trovärdiga trender över långa tidsperioder, även om de absoluta nivåerna blir missvisande. Det kraftigt ökande gapet mellan rika och fattiga under den studerade 35-årsperioden som redovisas i vår undersökning, kan inte utan vidare avfärdas, utan måste tas på allvar, oberoende av resultaten från PPP-baserade studier.

8. Sammanfattning av slutsatser

Vår analys av växelkursbaserad real BNP/capita-utveckling mellan 1960 och 1995 pekar på en kraftfull ökning av inkomstgapet mellan rika och fattiga nationer. Siffrorna visar en 85-procentig ökning av BNP/capita i den rikaste decilen av världsbefolkningen, och en anmärkningsvärd minskning på nästan 50 procent för den fattigaste decilen. 1960 förfogade den rikaste decilen över 47 procent av världens BNP; 1995 hade dess andel stigit till 59 procent. Den fattigaste decilens andel föll samtidigt från 1,3 procent till blott 0,4 procent. Gapet i BNP/capita mellan de två grupperna ökade från 40 vid periodens början till 140 vid dess slut.

Våra undersökningar visar att också fördelningen av global BNP blivit allt skevare. Gini-koefficienten ökade från 0,66 år 1960 till 0,77 år 1995.

Det vi funnit kontrasterar skarpt mot de resultat som erhålls när inkomstsiffrorna PPP-justeras. PPP-metoden avkastar en positiv inkomsttrend för den fattigaste ländergruppen, och en obetydlig ökning av inkomstgapet mellan rika och fattiga.

Det har länge varit känt att växelkursbestämda internationella inkomstjämförelse tenderar att överdriva gapet mellan rika och fattiga nationer, och att PPP-justering vid viss tidpunkt ger en mera realistisk jämförelse. Men PPP-metoden är relativt ny, och allmänt vedertagna tillämpningar har ännu inte etablerats. PPP-baserade inkomstuppskattningar saknas dessutom helt i många fattiga länder, och genomförs bara sällan i andra. Av dessa skäl är det långt ifrån uppenbart att PPP-justering ger mera verklighetstroga resultat än de som nås med hjälp av växelkursbaserade inkomstberäkningar, vid en jämförelse av de *relativa* inkomstgapen mellan rika och fattiga vid olika tidpunkter, eller när utvecklingen av per capita-inkomster i enskilda länder och ländergrupper jämförs över långa tidsperioder.

Referenser

- Agency for International Development, [1963], *Principles of Foreign Assistance*, Washington DC.
- Bairoch P [1971], *The Economic Development of the Third World Since 1900*, Methuen & Co, London.
- Bairoch P [1982], "International Industrialization Levels From 1750 to 1980", *Journal of European Economic History*, No 11.
- Bauer, P & Yamey, B, [1982] "Foreign Aid: What is at Stake?", *Public Interest*, Summer.
- Bowles, P, [1987], "Foreign Aid and Domestic Savings in Less Developed Countries: Some Tests for Causality", *World Development*, June.
- Easterly, W & Fisher, S, [1995], "The Soviet Economic Decline", *World Bank Economic Review*.
- Kindleberger, C, [1958], *Economic Development*, McGraw Hill, New York.
- Kuznets S [1966], *Modern Economic Growth*, Yale University Press, London.
- Kuznets S [1971], *Economic Growth of Nations*, Harvard University Press, Cambridge, Mass.
- Maddison, A, [1995], *Monitoring the World Economy 1820–1992*, OECD Development Center Studies, Paris.
- Mitchell, B, R, [1992b], *International Historical Statistics, Africa, Asia & Oceania 1750–1988*, Macmillan Publ. Ltd. London.
- Mitchell, B, R, [1992c], *International Historical Statistics, the Americas 1750–1988*, Macmillan Publ. Ltd. London.
- North-South, A Program for Survival*, [1980], The Report of the Brandt Commission, Pan Books, London.
- Pritchett, L, [1995], "Divergence, Big Time", World Bank Policy Research Working Paper 1522.
- Sachs, J & Warner, M, [1995], "Economic Convergence and Economic Policies", NBER Working Paper No 5039, Cambridge, MA, February.
- Sheehy, E, J, [1996], "The Growing Gap Between Rich and Poor Countries: A Proposed Explanation", *World Development*, Vol. 24, No 8.
- Summers, R & Heston, A, [1991], "The Penn World Table (Mark 5): An Expanded Set of International Comparisons, 1950–1988", *Quarterly Journal of Economics*, May.
- Summers, R & Heston, A, [1997], The Penn World Table (Mark 5.6), National Bureau of Economic Research (NBER Publications), Cambridge, Massachusetts.
- Todaro, M, [1997], *Economic development*, Addison Wesley Reading, Massachusetts.
- U.S. Bureau of the Census, International Database, Washington D.C., obtained on Internet, June 1998, "<http://www.census.gov/ipc/www/idbnew.html>".
- United Nations, [1973], *Handbook of International Trade and Development Statistics 1972*.
- United Nations, [1975], *Statistical YearBook 1974*.
- US Senate, [1957], Special Committee to Study the Foreign Aid Program, *Foreign Aid Program*, US Govt Printing Office, Washington DC.
- de Vylder, S, [1994], "Why Deficits Grow: A Critical Discussion of the Impact of Structural Adjustment Lending on the External

- Account in Low Income Countries”, paper presented at SAREC International Colloquium on New Directions in Development Economics, Stockholm, March 9–11.
- Weisskopf, T, E, [1972], ”The Impact of Foreign Capital Inflow on Domestic Savings in Underdeveloped Countries”, *Journal of International Economics*, February.
- World Bank, [1984], *World Development Report 1984*, Washington DC.
- World Bank, [1994], *Market Outlook for Primary Commodities, Energy, Metals and Minerals*, Washington DC, February.
- World Bank, [1996], *Commodity Markets and the Developing Countries*, Washington DC, February.
- World Bank, [1997], *World Development Report 1997*, Washington DC.